

L'obligat respecte per la història

Autor: Carmen Pérez Aparicio
Data de publicació: 01-12-2025

A propòsit del saqueig i incendi de Vila-real per les tropes de Felip V de Borbó, el 12 de gener de 1706, en el context de la Guerra de Successió.

La publicació recent d'una obra titulada *Breu història de Vila-real*, l'autor de la qual és Jacinto Heredia Robres, ha provocat el rebuig i fins i tot la indignació, no sols dels historiadors que han estudiat aquells esdeveniments, sinó també de les entitats culturals i dels veïns de la població que, any rere any, commemoren aquell terrible i dramàtic episodi que va causar, a més, la mort de centenars de persones. La raó no és altra que l'esmentat autor, en tractar aquest episodi, es desmarca dels relats coetanis arribats fins als nostres dies i ratificats per la documentació disponible i pels estudis més recents, segons els quals les tropes borbòniques saquejaren i incendiaren la vila com a càstig per la negativa a reconèixer com a rei Felip V. Al contrari, Jacinto Heredia posa en dubte que l'incendi afectara tota la població, alhora que assenyala la que considera una crema selectiva de les cases de notaris i escriptors amb tota la documentació que custodiaven. Aquesta hipòtesi, merament especulativa i sense suport documental de cap classe, li permet assenyalar els seguidors de l'arxiduc, Carles d'Àustria, els anomenats maulets, com a responsables directes o indirectes de l'incendi, alliberant d'aquesta manera el Borbó i les seues tropes de tota responsabilitat i convertint així els botxins en víctimes.

Tot i la feblesa de l'argumentació en què sustenta tal hipòtesi, com després es veurà, les pàgines dedicades a la Guerra de Successió i les seues conseqüències, en general, presenten mancances importants, errors injustificables i opinions discutibles. D'entrada, l'autor ignora totalment la transcendència i l'abast del conflicte, tant en l'àmbit internacional com el que afectava els distints regnes de la monarquia i, sense els quals cal posar en dubte la que ell qualifica de «voluble actitud de les poblacions». També resulten difícils d'entendre afirmacions com que «el poble valencià se sentia aliè a les pretensions dels dos bàndols», afirmacions una i altra que no es corresponen a la fèrria resistència dels habitants de Vila-real i de moltes altres poblacions contra les tropes borbòniques.

D'entrada, el treball divaga sense rumb a l'hora de cercar els factors que pogueren afavorir un o altre contendent.

Apareixen ací, de forma superficial i desllavassada, qüestions tan dispars com l'arribada de l'armada angloholandesa a les costes del Mediterrani, l'experiència negativa dels catalans el 1640 o els conflictes comercials amb França. A aquestes incorpora les campanyes propagandístiques dels que anomena "activistes mercenaris de l'austriac" amb la promesa de la supressió dels drets senyorials. Crida l'atenció sobre aquest darrer punt, el terme d'"activistes mercenaris" que atribueix als seguidors de l'arxiduc, amb un caràcter clarament pejoratiu, sense tindre en compte, és a dir, ignorant, per exemple, la participació de distints membres de la gran noblesa hispana en la causa austriacista, entre aquests l'almirall de Castella, un personatge de primera fila en la Cort madrilenya, el gran activista comte de Cifuentes o el valencià comte de Cardona. L'autor no deixa passar l'ocasió d'introduir entre els "mercenaris" el valencià Joan Baptista Basset, al qual qualifica també de "soldat de fortuna", en realitat un militar de rang, personatge amb llums i ombres, convertit en líder de les classes populars. Deixant de banda, al respecte, algunes dades errònies de la seua biografia, en destaca les ombres i oblida que van ser els generals Basset i Nebot qui van signar la capitulació de la capital del Regne i que Basset va formar part del Consell de Guerra de l'emperador Josep I, i del de Carles III d'Àustria, de qui va ser plenipotenciari en la seua primera etapa de govern.

Arribats a aquest punt, Jacinto Heredia aborda el tema de la tragèdia que es va viure a Vila-real el 12 de gener de 1706, quan, arran la proclamació de l'arxiduc Carles a València, amb el nom de Carles III, Felip V s'afanyà a enviar distints contingents de soldats per recuperar-la. Des d'Aragó va marxar Cristòfol Moscoso, comte de Las Torres, qui va arribar a Vila-real el 12 de gener, de camí a la capital del Regne. Per a relatar els esdeveniments d'aquell dia, l'autor fa servir distintes memòries històriques dels segles XIX i XX, que assenyalen l'arribada de Moscoso a les portes de la vila i la petició al Consell d'obrir-les per poder travessar la població i seguir la marxa cap a València. Malgrat que, en un primer moment, el Consell municipal s'hi mostrà favorable, els seguidors de l'arxiduc aconseguiren imposar la contrària i davant de la negativa a obrir pas a les tropes, aquestes, de forma indiscriminada, es llançaren a l'assalt.

Per a saber, de primera mà, com es van produir els fets, és ineludible la lectura de la gran obra de l'historiador borbònic, coetani dels esdeveniments, Josep Manuel Miñana, *De bello rustico valentino*, traduïda al castellà i publicada el 1985. Doncs bé, les especulacions de Jacinto Heredia no tenen cabuda en el seu relat, en el qual Miñana parla d'assalts sistemàtics, no selectius, «asaltan las casas calle por calle» i de «furor militar contra los rebeldes», sense distincions.

Igualment interessant i clarificador per a descartar rotundament les especulacions de Jacinto Heredia és un document de l'Arxiu Històric Nacional, publicat el 2008. Es tracta del Diari del comte de Las Torres en el qual relata la seua marxa, el 26 de desembre de 1705, al davant d'un contingent militar, des de Morella fins als voltants de la capital, on va arribar el 16 de gener. Moscoso recull l'extrema virulència de l'assalt, amb grans pèrdues per als dos bàndols. Transcorregudes dues hores i mitja de combat i saqueig, i quan els veïns encara es defensaven des de les cases i els terrats, Moscoso pren la decisió de botar foc a la vila: «Para evitar que el saqueo fuese causa a perder más gente, mandé poner fuego a diferentes partes de la villa, tocando a retirarse, que difizilmente huviera conseguido si, todo en llamas, no les huviese obligado a retirarse»[sic]. El diari quantifica també les víctimes, més de 700 morts, sense comptar els que van morir en els terrats o sepultats per les runes de les cases, d'una població de 800 a 1.000 veïns.

En conclusió, tots els veïns de Vila-real foren víctimes de l'assalt, saqueig i incendi de la vila, de manera indiscriminada, provocat aquest darrer pel comte de Las Torres, comandant de les tropes borbòniques al Regne de València, i es desacrediten així les hipòtesis merament especulatives de Jacinto Heredia. Hi ha, a més, altres errors en el text per la manca de rigor: el comte de Las Torres no va ser mai virrei de València; Basset no va néixer a Alborà, fou batejat el 5 de juny de 1654 a la parròquia de Sant Andreu de València, no va participar en cap bombardeig d'Alacant el 1705, al pas de l'armada aliada de camí cap a Catalunya, perquè no hi hagué cap hostilitat, i la seqüència dels esdeveniments no és sempre l'adequada, entre altres.

Però, tot i haver-hi errors i manipulacions clamoroses en la interpretació dels fets, no és menys greu i sorprenent la valoració que fa de les conseqüències de la guerra, no pel que es diu, sinó per allò que no es diu. L'autor centra la seua anàlisi en les pèrdues demogràfiques i la recuperació econòmica amb breus referències a la nova legislació, però passa per alt la duresa del càstig per la rebel·lió. En primer lloc, la pèrdua dels Furs i, amb aquests, la pèrdua de l'autogovern polític i administratiu a totes les esferes, inclosa la municipal. La desaparició de les Corts, la màxima institució representativa i legislativa, va apartar d'aquest escenari la noblesa, l'Església i les ciutats i viles de reialenc, que tenien vot en Corts, Vila-real entre elles. Totes veieren limitada la seua presència a un àmbit estrictament local i sota la dependència dels corregidors. La Nova Planta va donar pas també a un augment de la fiscalitat, a la presència permanent en el territori d'un exèrcit, la finalitat del qual és impedir noves rebel·lions. El Dret Civil va ser igualment abolit. Són conseqüències transcendents que l'autor ignora o amaga.

Tot el que ha quedat de manifest, a propòsit de les pàgines dedicades per Jacinto Heredia a la Guerra de Successió i les seues conseqüències a Vila-real, és el resultat d'una manca de formació històrica i de rigor metodològic,

acompanyada d'una evident manipulació dels fets. L'honestedat i el respecte per la història són condicions indispensables per tal d'exercir aquest ofici i les institucions, com ara la Fundació Caixa Rural de Vila-real, la Generalitat Valenciana i l'Ajuntament de Vila-real, que promouen, col·laboren o apadrinen aquest llibre de Jacinto Heredia, tenen l'obligació de garantir el respecte per la història i la vàlua de les seues aportacions.

Carmen Pérez Aparicio

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:

<https://www.diarilaveu.cat/cultura/lobligat-respecte-per-la-historia-542662/>